

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 26 สิงหาคม 2542

Pricewaterhouse Coopers ในฐานะกลไกของระบบทุนนิยมโลก

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

Pricewaterhouse Coopers (PwC) กำลังกลายเป็นเบี้ยหมากรุกในสงครามการเมืองไทย

Pricewaterhouse Coopers (ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกย่อๆว่า PwC) ทำสัญญารับจ้างธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2542 เพื่อประเมินการบริหารและผลการปฏิบัติการของธนาคารดังกล่าวเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

PwC ส่งตัวอย่างสำรวจเพิ่มสินเชื่อที่จัดสรรให้แก่ลูกหนี้ธนาคารกรุงไทย 10 ราย และธนาคารมหานคร จำกัด (มหาชน) ซึ่งควบเข้ากับธนาคารกรุงไทยฯ ตามนโยบายรัฐบาลอีก 10 ราย ผลการประเมินเบื้องต้นพบว่า กระบวนการจัดสรรสินเชื่อของธนาคารกรุงไทยฯเป็นไปอย่างหละหลวม รายงานของ PwC ตกถึงมือวุฒิสมาชิกบางกลุ่ม และต่อมาคณะกรรมการวิสามัญศึกษาและติดตามแก้ไขวิกฤติการณ์เศรษฐกิจของประเทศแห่งวุฒิสภาเรียกประธานคณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯชี้แจง

ฝ่ายค้านหยิบยกข้อมูลจากรายงานของ PwC มาโจมตีรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยกล่าวหาว่า ปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯเกิดขึ้นในยุคที่นายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์ น้องชายของรัฐมนตรีว่าการคลังดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ และปัญหาหนี้เสียเกิดจากกระบวนการจัดสรรสินเชื่อที่ไม่รัดกุมและไม่รอบคอบ โดยมิได้ประเมินฐานะการเงินของลูกค้าหนี้ และประเมินศักยภาพของโครงการเงินกู้อย่างเข้มงวด ฝ่ายรัฐบาลตอบได้ว่า กลุ่มธุรกิจที่ใกล้ชิดกับผู้นำพรรคความหวังใหม่ก็ได้รับเงินกู้จากธนาคารกรุงไทยฯ ด้วย เพื่อแสดงว่า การจัดสรรสินเชื่อของธนาคารกรุงไทยฯมิได้อิงอยู่กับระบบพรรคพวก แต่การตอบได้ในแนวทางนี้ก็มีนัยด้วยว่า ผู้นำพรรคความหวังใหม่อาจ ‘สั่ง’ ให้ธนาคารกรุงไทยฯปล่อยสินเชื่อในยุคที่เป็นรัฐบาล ไม่ว่านัยแห่งการโต้ตอบจะเป็นเช่นไร ล้วนแล้วแต่ไม่เป็นผลดีแก่นายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์

ผู้บริหารธนาคารกรุงไทยฯดาหน้าออกมาตอบโต้ PwC โดยอ้างว่า กระบวนการจัดสรรเงินเชื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย มิได้หละหลวมดังที่กล่าวหา พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่า PwC มิได้ประเมินธนาคารกรุงไทยฯจากสารสนเทศที่สมบูรณ์

การเมืองว่าด้วยธนาคารกรุงไทยฯที่เกิดขึ้นครั้งนี้ ในด้านหนึ่งส่งผลกระทบต่อธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะที่มีได้ใช้เกณฑ์สากลในการกำกับและตรวจสอบสถาบันการเงิน ในอีกด้านหนึ่งส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของ PwC มิใช่ต้องกล่าวว่า นายศิริินทร์ นิมมานเหมินท์ต้องถูกป้ายสีให้เป็น ‘ผู้ร้าย’ โดยที่ไม่ทราบแน่ชัดว่า นายศิริินทร์เป็น ‘ผู้ร้าย’ จริงหรือไม่

PwC เกิดจากการควบบริษัทบัญชียักษ์ใหญ่ 2 บริษัท อันได้แก่ Price Waterhouse LLP กับ Coopers and Lybrand

Price Waterhouse LLP ถือกำเนิดในปี 2393 ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ก่อตั้งคือแซมมวอล โลเวล ไพรส (Samuel Lowell Price) ต่อมาในปี 2408 เอ็ดวิน วอเตอร์เฮาส์ (Edwin Waterhouse) เข้ามาเป็นหุ้นส่วน ด้วยเหตุดังนี้ สำนักงานตรวจสอบบัญชีนี้จึงมีชื่อว่า Price Waterhouse โดยที่สามารถเติบโตใหญ่ในเวลาต่อมา และเป็นที่เชื่อถือในภาคธุรกิจเอกชนในประเทศอังกฤษ จุดเปลี่ยนที่ทำให้สำนักงานตรวจสอบบัญชีดังกล่าว Price Waterhouse กลายเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่ ได้แก่ การก่อเกิดของตลาดหลักทรัพย์ ด้วยเหตุที่บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ต้องเปิดเผยฐานะการเงิน และต้องได้รับการรับรองงบการเงินจากผู้ตรวจสอบบัญชีที่ได้รับความเชื่อถือ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์สามารถตัดสินใจในการซื้อและขายได้อย่างถูกต้อง การก่อเกิดและการเติบโตของตลาดหลักทรัพย์จึงมีผลต่อการเติบโตของธุรกิจการตรวจสอบบัญชี

ในทศวรรษ 2430 Price Waterhouse เริ่มตั้งสาขาในสหรัฐอเมริกา ครั้งในปี 2445 United States Steel ว่าจ้างให้ Price Waterhouse เป็นผู้ตรวจสอบบัญชี โดยที่ในเวลาต่อมา บริษัทยักษ์ใหญ่อื่นๆ ว่าจ้าง Price Waterhouse เจริญรอยตาม United States Steel ด้วย แม้ในปี 2540 บริษัทยักษ์ใหญ่ที่ติดอันดับ Fortune 500 จำนวนไม่น้อยเป็นลูกค้าของ Price Waterhouse

Coopers and Lybrand เป็นผลจากการผนวกธุรกิจการบัญชียักษ์ใหญ่สองฟากฝั่งกลุ่มสมุทรแอตแลนติกในปี 2500 ระหว่าง Cooper Brothers แห่งอังกฤษ กับ Lybrand แห่งสหรัฐอเมริกา

Cooper Brothers ก่อตั้งโดยวิลเลียม คูเปอร์ (William Cooper) ในปี 2397 เมื่อแรกก่อตั้งใช้ชื่อสำนักงานบัญชี William Cooper โดยที่ธุรกิจขยายตัวอย่างรวดเร็วตามการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจการเงิน ในเวลาต่อมาวิลเลียม คูเปอร์จึงดึงน้องๆเข้ามาเป็นหุ้นส่วน ทั้ง Arthur Cooper, Francis Cooper และ Ernest Cooper ในปี 2404 สำนักงานบัญชี William Cooper เปลี่ยนฐานะเป็น Cooper Brothers and Company

เมื่อแรกก่อตั้ง สำนักงานบัญชี William Cooper มีที่ทำการเฉพาะในนครลอนดอน ในเวลาต่อมาขยายสาขาไปสู่ภาคต่างๆของอังกฤษ หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง Cooper Brothers เริ่มขยายสาขาไปสู่ต่างประเทศ เริ่มต้นด้วยบรัสเซลส์ (2464) นิวยอร์ก (2469) และปารีส (2473) หลังสงครามโลกครั้งที่สอง Cooper Brothers เติบโตใหญ่ด้วยการได้ซื้อบริษัทบัญชีอื่นๆในประเทศอังกฤษ อันประกอบด้วย Alfred Tongue and Company, Aspell Dunn and Company และ Rattray Brothers, Alexander and France ด้วยเหตุดังนี้ Cooper Brothers จึงผงาดขึ้นมาเป็นยักษ์ใหญ่ในธุรกิจการบัญชี ไม่จำเพาะแต่ของประเทศอังกฤษ หากทว่ายังเป็นยักษ์ใหญ่ของโลกอีกด้วย

Lybrand, Ross Brothers and Montgomery ก่อตั้งในปี 2441 โดยหุ้นส่วนรวม 4 คน ประกอบด้วย William Lybrand, Edward Ross, Adam Ross และ Robert Montgomery ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นนักบัญชีที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Robert Montgomery ผู้เขียนหนังสือ *Montgomery's Auditing* (2455) อันกลายเป็นหนังสือคลาสสิกในด้านการตรวจสอบบัญชี

Lybrand, Ross Brothers, and Montgomery มีฐานที่มั่นอยู่ในนครนิวยอร์ก แล้วจึงขยายสาขาไปสู่เมืองอุตสาหกรรม ด้วยความเชื่อที่ว่า เมืองที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมากย่อมต้องมีความต้องการบริการด้านการบัญชีมาก ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง Lybrand ขยายสาขาไปสู่เมืองอุตสาหกรรมรถยนต์ ไม่ว่าจะเป็นดีทรอยต์ ซีแอตเติล และบัลติมอร์ ต่อมาจึงเติบโตด้วยการควบและควบกิจการอื่นๆ แล้วจึงขยายสาขาไปสู่ต่างประเทศ ดังเช่นเบอร์ลิน (2467) ปารีส (2469) และลอนดอน (2472)

ภายหลังจากที่มีการปรับโครงสร้างความเป็นเจ้าของทั้งด้วยการเพิ่มทุนจดทะเบียน การควบกิจการ (Merger) และการครอบงำกิจการ (Take-over) Lybrand, Ross Brothers and Montgomery เปลี่ยนชื่อเป็น Lybrand Ross

ในปี 2500 Lybrand Ross ตกลงควบกิจการกับ Cooper Brothers โดยใช้ชื่อบริษัทใหม่ว่า Coopers and Lybrand การผนวกกิจการทั้งสอง ประกอบกับการเติบโตในเวลาต่อมา ทำให้ Coopers and Lybrand ได้อันดับเป็นบริษัทการบัญชีที่ใหญ่ที่สุดในโลกในทศวรรษ 2520 ครั้นเมื่อธุรกิจยักษ์ใหญ่อื่นๆในวงการบัญชีพากันเติบโตด้วยการควบและควบกิจการ

อันดับดาราของ Coopers and Lybrand เริ่มร่วงหล่น จนตกมาสู่อันดับที่ 5 ในขณะที่ Price Waterhouse ครองอันดับที่ 6 ในทศวรรษ 2530

ภาวะตกต่ำทางธุรกิจทำให้ Price Waterhouse และ Coopers and Lybrand เริ่มเจรจาเพื่อควบธุรกิจเข้าด้วยกัน จนสามารถบรรลุข้อตกลงเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2540 แต่การผนึกกิจการเข้าด้วยกันเช่นนี้ย่อมทำให้บริษัทใหม่ซึ่งมีขนาดใหญ่ขึ้นมีอำนาจผูกขาด อันอาจขัดต่อกฎหมายป้องกันการผูกขาด (Anti-Trust Law) ทั้งในสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ในเดือนมีนาคม 2541 กระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกายินยอมให้บริษัททั้งสองควบกิจการเข้าด้วยกันได้ โดยที่สหภาพยุโรปให้ความยินยอมในเวลาต่อมาด้วย

บริษัทใหม่มีชื่อว่า Pricewaterhouse Coopers ก่อนการควบกิจการ Price Waterhouse มีรายได้จากค่าบริการประมาณปีละ 5,800 ล้านดอลลาร์อเมริกัน และมีพนักงานประมาณ 60,000 คน ส่วน Coopers and Lybrand มีรายได้จากค่าบริการประมาณปีละ 7,400 ล้านดอลลาร์อเมริกัน และมีพนักงานประมาณ 75,000 คน ทั้งสองบริษัทมีหุ้นส่วนที่ประกอบธุรกิจ ในเครือข่ายทั่วโลกมากกว่า 8,500 บริษัท

Price Waterhouse เคยเจรจาควบกิจการกับ Arthur Andersen ยักษ์ใหญ่ในวงการบัญชีในปี 2532 มาก่อนแล้ว แต่การเจรจาดังนั้นล้มเหลว ส่วนสำคัญเป็นเพราะวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ Arthur Andersen ยังพบว่า มีการว่างงานแฝงและมีการทำงานต่ำกว่าระดับในหมู่พนักงานระดับสูงของ Price Waterhouse จำนวนมาก

เหตุที่ Price Waterhouse จำเป็นต้องจับคู่กับ Coopers and Lybrand ก็เพราะทั้งสองบริษัทเผชิญภาวะตกต่ำทางธุรกิจเหมือนกัน โดยที่ปัจจัยสำคัญเกิดจากการแพ้คดีที่ถูกฟ้องเรียกค่าเสียหาย ความผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชีสร้างความเสียหายแก่ผู้ถือหุ้นเมื่อบริษัทตรวจสอบบัญชียืนยันความถูกต้องของงบดุลและยืนยันฐานะการเงิน ทั้งที่ฐานะการเงินที่แท้จริงมิได้เป็นไปตามบัญชีที่ได้รับการรับรอง ทั้งผู้ถือหุ้นเดิมและผู้ถือหุ้นใหม่ย่อมได้รับความเสียหาย ในกรณีสถาบันการเงิน ความผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชีย่อมสร้างความเสียหายแก่ผู้ฝากเงินทั้งรายเก่าและรายใหม่ ความผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชีดังกล่าวนี้ ไม่เพียงแต่บั่นทอนชื่อเสียงกิตติคุณของบริษัทผู้ตรวจสอบบัญชีเท่านั้น หากยังนำไปสู่การฟ้องเรียกค่าเสียหายอีกด้วย

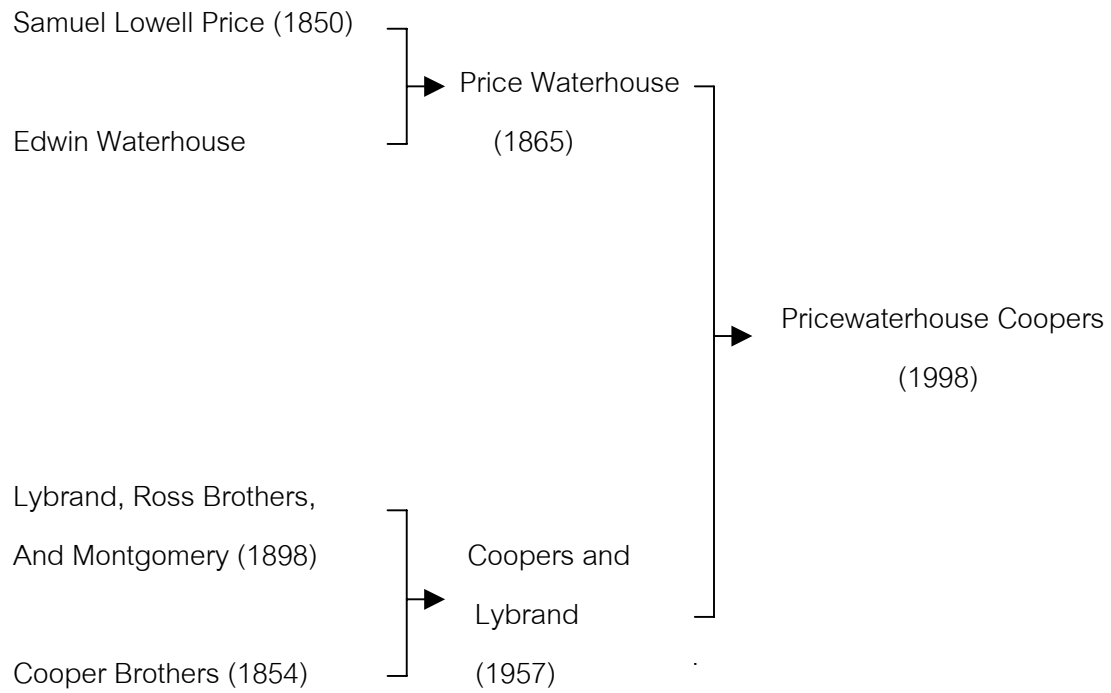
ในกรณีของ Price Waterhouse การล้มละลายของ Bank of Credit and Commerce International (BCCI) ในปี 2535 ทำให้ Price Waterhouse ถูกฟ้องเรียกค่าเสียหายในเบื้องต้นสูงถึง 11,000 ล้านดอลลาร์อเมริกันในฐานะผู้ตรวจสอบบัญชี มิใช่ต้องกล่าวถึงคดีฟ้องเรียกค่าเสียหายอื่นๆ

ในกรณีของ Coopers and Lybrand ความผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชีบริษัท MiniScribe ทำให้ในปี 2535 Coopers and Lybrand ต้องจ่ายค่าเสียหายจำนวน 95 ล้านดอลลาร์อเมริกันแก่นักลงทุนที่หลงเข้าไปลงทุนเพราะหลงเชื่อผลการตรวจสอบบัญชี ครั้นในปี 2539 Coopers and Lybrand ก็ต้องจ่ายค่าเสียหายจำนวนมากจากการล่มสลายของอาณาจักรธุรกิจของ Robert Maxwell แห่งสหราชอาณาจักร และการล้มละลายของ Phar-Mor ยักษ์ใหญ่ในอุตสาหกรรมยาแห่งสหรัฐอเมริกา

เมื่อ Price Waterhouse กับ Coopers and Lybrand ตกลงควบบริษัทเข้าด้วยกันในปี 2540 นั้น ทั้งสองบริษัทต่างประสบความสำเร็จในด้านชื่อเสียงกิตติคุณ และต้องระมัดระวังจากความต่างพร้อมดังกล่าว ถึงจะผนึกตัวและเปลี่ยนชื่อเป็น Pricewaterhouse Coopers ก็มีอาจชำระล้างความต่างพร้อมเหล่านั้นได้ นำประหลาดนักที่กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นชอบให้ Pricewaterhouse Coopers เป็นผู้ประเมินการบริหารของธนาคารกรุงไทยฯ

บัดนี้ ผู้บริหารธนาคารกรุงไทยฯดาหน้าออกมากล่าวหาว่า การทำงานของ PwC เป็นไปอย่างสุกเอาเผากิน ทั้งๆที่ PwC ได้ค่าจ้างไปถึง 400 ล้านบาท แหล่งข่าวที่เชื่อถือได้กล่าวว่า ค่าบริการที่ PwC คิดจากธนาคารกรุงไทยฯ มีตั้งแต่ 15,000 ถึง 45,000 ดอลลาร์อเมริกันต่อคน-วัน (man-day) นับเป็นการสูญเสียเงินตราต่างประเทศโดยไม่สมควร เมื่อเทียบกับการทำงานที่ค่อนข้างฉาบฉวยดังที่กล่าวหา

ผังแสดงการก่อเกิดของ Pricewaterhouse Coopers

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นคริสต์ศักราชที่ก่อตั้งหรือควบบริษัท